

پاورقی (۲۶)

«یک امپراتور نباید مست باشد»!

دایان دوکریه، ترجمه: محمدعلی عسگری

جان بدل یوکاسا

صبح روز چهارم دسامبر سال۱۹۷۷ بود. احساسی گذرا چهره کاترین را که آرام بود، تحت تأثیر قرار داد. در این هنگام تاجی بزرگ در کنارش گذاشته شد. او دیگر آن دانش‌آموز مدرسه‌ای نبود که با «جان بدل» دیدار کرده بود؛ او امروز همسر رئیس‌جمهور شده است. الان دیگری یک ملکه است. در پاریس، مردی این احساس و آن چهره را دید. نمی‌توانست از دستگاه تلویزیونی که مراسم جشن تاج‌گذاری زوجین یوکاسا را نمایش می‌داد، چشم بردارد.

«لنکی» پیر چندماه بود داشت خودش را برای چنین مراسمی آماده می‌کرد. در طول تنها یک‌روز، همزمان با تاج‌گذاری امپراتوری جدید یوکاسای اول، مصائب و مشکلات ملت در این شهر به اولویت درجه‌دم تبدیل شد. همه در برگزاری این مراسم شرکت کردند تا فوق‌العاده عالی برگزار شود.

دثورت بزرگ کشور در شکوه این مراسم موثر بود. چوب جنگل‌های استوایی که سالن بانگی را به انواع‌واقسام بازی‌های ورزشی تزین کرده بود، تاگی‌ن داشت. همچنین الماس‌هایی که بر همه لباس‌ها و انگشتان اشraf و کردن همه زنان محترم می‌درخشید.

اما چقدر این راه طولانی بود! جان بدل یوکاسا، وقتی به‌عنوان تیرانداز به ارتش فرانسه ملحق شد، تنها ۱۸سال داشت. پس از آن نیز تقریباً ۲۳سال را در خدمت به پرچم گذراند. آن زمان رتبه سروانی داشت. در ذهنش همان چیزی را که در قدیم به آن ارتش بزرگ می‌گفتند، شکل گرفته بود. اساس و ناماده‌ها و اسطوره‌هایش را ساخت. مثل هرسرباز نیکی، ناپلئون بنابارت برایش یک قهرمان بود. همین شغیفکی نسبت به ناپلئون بود که باعث شد تا روز تاج‌گذاری‌اش به نحوی یادآور مراسم جشن دوم دسامبر سال ۱۸۰۴ باشد؛ مراسمی که ژنرال بنابارت را به «امپراتور فرانسه» تبدیل کرد.

لباسش، تقریباً شکل لباس مارشال نای (nay) بود با دنباله‌ای بسیار طولانی از جنس مخمل و پوست تیره‌رنگ که «ایزابای» نقاش آن را به مناسبت بازگشت فرانسه به نظام سلطنتی طراحی کرده بود. منشوری را صادر کرد که به موجب آن راهی را که می‌بایست از این به بعد امپراتور به آن توجه کند، مشخص می‌کرد؛ «بر هرکس می‌خواهد به یوکاسا سلام دهد، واجب است در فاصله شش قدمی او بایستد و سرش را کمی به جلو خم کند.» در پاسخگویی نیز یک شهروند آفریقای مرکزی باید از عبارت «آری جناب امپراتور» استفاده می‌کرد. متن این منشور همچنین می‌گفت: «هرگاه شرایط، جواب منفی را اقتضا می‌کرد، نباید لفظ نه را با رمختی بیان کرد.» جان بدل تحمل آن را نداشت که کسی در جوبایش نه بگوید. این کلمه‌ای بود که حتی زنی حق نداشت آن را بر زبان جاری کند. این ناپلئون جدید آفریقا در ۵۶سالگی به‌سر می‌برد. در نقش ژورفین (همسر ناپلئون)، «کاترین گندیاک» نیز حضور داشت که ۲۸ساله بود. او مادر جان بدل کوچک (ولیعهد) محسوب می‌شد؛ کسی که هرچند نمی‌توانست جلو خمیازه‌هایش را بگیرد، اما به مراسمی شرکت کرده بود که پدرش در آنجا مقامی رفیع داشت. در این لحظاتی که زمان ایستاده و او را در جایگاهی خاصی قرار داده بود، باید بدون حرکت باقی می‌ماند. بر یک پشتی بزرگ از جنس مخمل قرمز که حاشیه‌های طلاکاری داشت نشسته بود. مثل یک افسر کوچک لباسی سفید به تن داشت.

ولی مادرش دامنی دودخ خانه‌ام «لنلین» به تن داشت که طلادوزی شده بود. هزاران پولک کوچک از همان جنس آن را تزئین می‌کرد. همچنین با طلا و بافوت سرخ حاشیه‌دوزی شده بود. لباس آن دونفر تقریباً ۲۱۷هزاردلار هزینه برداشته بود؛ مبلغی ناچیز در مقایسه با پنج‌میلیونی که فقط برای تاج‌وجحمایل یوکاسا و تاج کاترین و جواهرات خرچ شده بود. قطعه اصلی تاج یوکاسا به سبک امپراتوری‌های کلاسیک طراحی شده بود. مثل آنکه در تاج ناپلئون بود و ۱۳۸اقیرات وزن داشت. آن چیزی هم که تاج کاترین را تزین می‌داد، قطعه‌ای به شکل حلقه‌ای از گل و به سبک سلاطین قدیم بود. این حلقه نیز از طلاپی به وزن ۳۸اقیرات ساخته شده بود. جان بدل (یوکاسا) خواسته بود الماس‌های مخصوص کاترین به‌لحاظ سلامت و شفافیت نظیر نداشته باشد.

ادامه دارد...

تکخبر

مذاکره برای تشکیل حکومت خودمختار کردها

● وزیر اطلاع‌رسانی سوریه از امکان گفت‌وگو در خصوص تشکیل حکومت خودمختار در مناطق کردنشین شمال سوریه براساس قانون‌اساسی این کشور خبر داد. به گزارش ایسنا، «عمران الزعبی»، وزیر اطلاع‌رسانی سوریه در مصاحبه با تلویزیون رسمی این کشور اعلام کرد: امکان بحث و گفت‌وگو در خصوص موضوع تشکیل حکومت خودمختار در مناطق کردنشین شمال سوریه بر اساس قانون اساسی امکان‌پذیر است.

در خط مقدم تغییر سیستماتیک ترکیه به سمت سیاست‌های مستبدانه، محدود‌کردن مطبوعات و خفه‌کردن صدای مخالفان سیاسی قرار دارد. «رجب طیب اردوغان»، رئیس‌جمهوری ترکیه، روزی نماد چرخش ترکیه به سمت اروپا، اصلاحات آموزشی و پیشرفت‌های پزشکی بود، اما حالا او حامی فساد مالی، اقتدارگرایی، نقض حقوق اقلیت کرد این کشور و سرکوب آزادی شهروندان ترکیه است. اردوغان می‌گوید رئیس‌جمهور مشروح ترکیه است و از طریقی دموکراتیک به قدرت رسیده است، اما سانسور اینترنت و سرکوب مخالفان سیاسی بیش از هر چیز نشان‌دهنده ترس و ناشکیبایی رژیم‌ی است که با بهره‌گیری از همه ابزارهای غیردموکراتیک و غیرانسانی، پایه‌های قدرت خود را محکم می‌کند. اردوغان از زمان رئیس‌جمهورشدنش بیش از پیش مستبد شده و تاب و تحمل کوچک‌ترین نقدی را ندارد. از سال ۲۰۱۵ که اردوغان رئیس‌جمهور ترکیه شده است، تعداد کسانی که به اتهام توهین به او بازداشت شده‌اند به بیش از ۶۰ نفر رسیده است؛ در حالی که تعداد کسانی که روی‌هم‌رفته در ۱۰ نوشته گذشته به اتهام توهین به او تحت پیگرد قرار گرفته بودند، حدود ۱۱ نفر است. تازه‌ترین مورد از موج بازداشت‌های اخیر، دستگیری

«آیکوتالب آشوار» است. این دانشجوی ترک به اتهام توهین به اردوغان و دیکتاتورخواندن او به ۱۴ماه

موج جدید بازداشت‌ها در ترکیه آغاز شد

نقد اردوغان ممنوع

زندان محکوم شد. به‌گزارش روزنامه «حریت» ترکیه، آیکوتالب آشوار روز پنجشنبه ۱۲ مارس در «قیصریه»

مهم‌ترین کسانی که در چندماه اخیر به اتهام توهین به اردوغان بازداشت شده‌اند

● اکتبر سال۲۰۱۴، «ارول از‌کسورای»، روزنامه‌نگار ترک به اتهام توهین به نخست‌وزیر وقت (اردوغان) به ۱۱سال زندان محکوم شد. این مورد منحصربه‌فردی نیست در طول تظاهرات‌های سال۲۰۱۲، ۱۵۳روزنامه‌نگار مجروح و ۱۰۰تفر هم دستگیر شدند.

● احمد کوپونچو، متخصص اختلالات اجتماعی، ماه مارس به‌دلیل انتشار پایان‌نامه‌اش روی اینترنت محاکمه شد. او در این پایان‌نامه که سال۲۰۱۴ آن را منتشر کرده بود، از اردوغان به‌عنوان فردی یاد کرده بود که به‌خاطر دین از خودگذشتگی می‌کند به اتهام توهین به اردوغان بازداشت شد. مروه در

پاسخ به این اتهام گفت این شعر را از یک مجله طنز برداشته بود چراکه به گمانش بامزه بوده است. به‌گفته او «۹۶هزارنفر این شعر را به اشتراک گذاشته‌اند»، اما این شعر از آن زمان تاکنون ناپدید شده است.

● محمدامین آلتونسس، نوجوان ۱۶ساله ترکیه‌ای هم همین ماه به اتهام توهین به اردوغان محاکمه می‌شود. او هنگام سخنرانی اردوغان در شهر آتاتولی قوینه، در جریان اعتراضات دانشجویی، اردوغان را صاحب کاخ‌های غیرقانونی خوانده بود. (اشاره او به رسوایی فساد دولتی و کاخ بحث‌برانگیز

پیش‌بینی پاپ

پاپ فرانسیس رهبر کاتولیک‌های جهان در دومین سالروز به مقام پایی رسیدنش پیش‌بینی کرد: دوران من چهار یا پنج‌سال است؛ دوسال آن‌که سبری شده است و در سال ویژه «یوبیل» کلیسا باید بر اولویت اصلی‌اش یعنی بخشش تمرکز کند. **(آشوبشیدپرس)**

• امروز از غیبت رییس جمهوری روسیه گذشت پوتین کجاست

تصاویر و ویدئوهای آشویی

در نتیجه بی‌جهت نیست که باوجود انتشار تصویری از دیدار پوتین با رئیس دادگاه عالی روسیه از سوی شبکه‌های تلویزیونی دولتی در روز جمعه (تصاویری که اگرچه ادعا شده مربوطبه همین هفته اخیر است، اما به باور بسیاری از دل آرشیوهای خبری بیرون آمده است)، بازار گمانه‌زنی‌ها همچنان داغ است. آن‌طور که پیداست، غیبت ۱۰روزه پوتین که تنها چندروزی است پس از انتشار اخبار لغو سفر او به قزاقستان و ادعای یکی از مقامات قزاق مبنی‌بر بیماربودن رئیس‌جمهوری روسیه، توجه عموم مردم را به خود جلب کرده، همچون گذشته‌اشانه‌ای از بحران جاری در فضای سیاسی آن کشور است. شاید بهتر باشد برای کشف سرخ این غیبت که با تعویق دیدار روز پنجشنبه پوتین با رهبر اوستیای جنوبی برای امضای معاهده الحاق این منطقه به روسیه

دستگیر شده است. اتهام آشوار این است که در جریان اعتراضات گسترده تابستان ۲۰۱۳، موسوم به جنبش «گری»، اردوغان را که در آن زمان نخست‌وزیر ترکیه بود، «دیکتاتور» نامیده است. این دانشجوی رشته مهندسی به همین دلیل محاکمه و سرانجام به زندان محکوم شد. وکیل او قصد دارد علیه این حکم درخواست تجدیدنظر کند. در استانبول و شهر فتحیه نیز سه نفر که دو نفر از آنها زن هستند، دستگیر شدند. آنها متهم شده‌اند که در شبکه اجتماعی «توییتر» به رئیس‌جمهور ترکیه توهین کرده‌اند. قرار است این سه نفر در روزهای آینده مقابل دادگاه قرار گیرند.

عقب‌نشینی ترکیه از تشدید قوانین امنیتی

اما در میان استبداد فزاینده دولت ترکیه و افزایش ترس دستگیری‌ها، خبرها از توقف رای‌گیری پارلمان ترکیه درباره لایحه اصلاح قوانین امنیتی این کشور حکایت دارد. لایحه‌ای که مخالفت‌های بسیاری را به دنبال راشت. فشار مخالفان بالاخره نتیجه داد و دولت ترکیه مجبور به عقب‌نشینی شد. در بخشی از این اصلاحات، حضور در اجتماعات با پوشش حتی بخشی از صورت ممنوع می‌شد. در طول هفته‌های گذشته بخشی از نمایندگان پارلمان ترکیه با پوشاندن بخشی از صورت خود به این لایحه اعتراض کردند.

ریاست‌جمهوری با هزارو۱۵۰ اتاق بوده است.)

● چندماه پیش هم شبکه تلویزیونی «هابرترک» برنامه‌هایی در مورد اردوغان و دولت او اجرا کرد و در این برنامه‌های تلویزیونی، او را احق و کینه‌جو نامید و سلامت عقل او را زیر سوال برد. در پی پخش این برنامه‌ها، اردوغان از دفتر خصوصی‌اش با رئیس این شبکه تماس گرفت و از او خواست اجرای این برنامه‌ها را متوقف کند. آنها هم اطاعت کردند. اردوغان بعدها با اعتراف به این تماس تلفنی گفت: «آنها به ما توهین می‌کنند و ما مجبوریم به رسانه‌ها چیزهایی را آموزش دهیم.»

۱۳سال حبس برای رییس‌جمهور سابق

محمد نشید، رییس‌جمهور سابق مالدیو به انجام اقدام تروریستی در صدور دستور بازداشت یک قاضی در دوران ریاستش متهم و به ۱۳سال حبس محکوم شد. رییس‌جمهوری فعلی مالدیو نیز با غیرسیاسی خواندن این رای، حکم حبس نشید را تأیید کرد. **(رویتزر)**

واکنشی به شکاف به‌وجودآمده بین سرویس فدرال امنیتی آن کشور و نیروهای امنیتی وفادار به «رمضان قدیروف»، شورشی سابق و رییس‌جمهوری کنونی چچن است که در پی بازداشت پنج‌مظنون چچنی در رابطه با قتل نمشوف و اعتراف «زائور دادایف»، یکی از نزدیکان قدیروف، به دست‌داشتن در نقشه ترور شدت یافته است. برخی گزارش‌ها حکایت از آن دارند ترس و واهمه از آغاز یک‌جنگ جدایی‌طلبانه جدید در کرانه‌های جنوب‌غربی روسیه، میراث‌داران «ک‌ک‌ب» را به تکاپو انداخته تا شاید از نفوذ رهبر اسلام‌گرای چچن بر ساکنان کرملین بکاهند؛ ماموریتی که با نظر به اعلام وفاداری جدایی‌طلبان سابق چچنی به ولادیمیر پوتین و اعتماد متقابل رییس‌جمهوری روسیه به آنها که در بیانه هفته پیش کرملین نمایان بود، بسیار دشوار می‌نماید، اما غیبت پوتین حتی اگر محالی برای تعیین‌تکلیف شورشیانی باشد که با اتکا به ارتشی قدرتمند و آموزش‌دیده در پی جبران شکست جنبش جدایی‌طلبانه دهه ۲۰۰۰میلادی هستند، معانی ضمنی دیگری نیز در چننه دارد و آن چیزی نیست، جز تک‌محوری نظام سیاسی در روسیه که با وجود تمامی ترتیبات قانونی برای اداره دولت در نبود رییس‌جمهور، چنان در سایه سیطره پوتین فرورفته که غیبت چندروزه او را به یک‌بحران عمیق سیاسی بدل می‌کند.

آزادی تکریت تا ۲روز آینده

نیروهای عراقی تا ۴۸ساعت آینده شهر «تکرت» واقع در استان صلاح‌الدین عراق را به‌طورکامل از داعش باز پس می‌گیرند. به گزارش الجزیره، «کریم النوری» یکی از مقامات ارشد نیروهای «بدر» و سخنگوی نیروهای مردمی عراق گفت: این شهر در چندروز آینده از کنترل داعش خارج می‌شود، اما یکی از فرماندهان محلی تأکید کرد نیروها به تجدیدقوا و استراحت نیاز دارند. النوری روز گذشته با اشاره به مرگ ده‌هادهائی گفت آزادی تکریت بیش از ۲۲ساعت زمان نمی‌برد و به‌زودی تمامی عناصر داعش از این شهر خارج می‌شوند. در همین‌حال، وزیر دفاع عراق در سخنانی اعلام کرد نیروهای عراقی و داوطلبان مردمی و همچنین نیروهای عشایر کنترل شهر تکریت مرکز استان صلاح‌الدین را در دست گرفته‌اند. همچنین برخی منابع عراقی اعلام کردند اعضای داعش تدابیر امنیتی شدیدی را برای تقویت دفاع در مقابل نیروهای عراقی که در چندین‌محور در شهر تکریت می‌جنگند، اتخاذ کرده‌اند. اعضای داعش پل اصلی تکریت در شرق این شهر را برای تمرکز بر جبهه‌های دیگر منفرج کردند. «هادی العامری» رهبر نیروهای مردمی عراق نیز اعلام کرده بود شهر تکریت به‌طور کامل تحت

کنترل نیروهای عراقی است اما بازپس‌گیری کامل از نیاز به زمان دارد. این مسئول عراقی اعلام کرد: پیشروی نیروهای عراق به‌دلیل بمب‌های زیادی که داعش در مسیرهای شهر تکریت کار گذاشته به کندی پیش می‌رود. **پرواز جنگنده‌های ائتلاف در آسمان کرکوک** برخی از خبرگزاری‌ها نیز گزارش دادند جنگنده‌های ائتلاف پرواز آسمان کرکوک در حال پرواز هستند، اما هیچ حمله‌ای را علیه داعش انجام نمی‌دهند. «استیو وارین» سخنگوی پنتاگون اعلام کرد یک سرباز آمریکایی در پایگاه «بسمایه» عراق به ضرب گلوله زخمی شد. او ادامه داد: از آغاز عملیات آموزش نیروهای عراقی به دست نیروهای آمریکایی این اولین‌باری است که نیروهای آمریکایی علیه این نیروها صورت می‌گیرد. از سوی دیگر، رئیس پلیس الانبار نیز اعلام کرد شهر البغدادی به‌طور کامل از لوٹ وجود تروریست‌های داعش آزاد شده است. «راند شاکر» رییس پلیس فدرال عراق اعلام کرد اقداماتی با هماهنگی ارتش عراق برای ورود به شهر بیجی صورت گرفته و در حال حاضر راه‌های آمداد رسانی به تروریست‌های داعش در این شهر قطع شده است.

ادامه از صفحه ۷

عناصر دموکراتیک فقه شیعه

ثانیاً، اگر متفکری نظریه‌ای را تولید می‌کند، در چنین شرایطی استعاره‌ها برای نظریه‌پرداز فقط کمک‌کننده هستند. این نظریه‌ها علاوه‌بر وجه استعاری که ماهیت تصویری دارم، هم باید استدلال تفصیلی داشته باشد و هم برای مصرف‌کننده نهایی که مردم هستند، قابل درک باشد. همچنین استدلال داشته باشد تا سازمان علمی و دانشمندان دانش معیار در هرجامعه که در جهان اسلام همان فقه است، آن را بپذیرند؛ به‌علاوه، به‌گونه‌ای باشد تا مردم که مصرف‌کننده نهایی نظریه هستند، آن را بفهمند و بپذیرند. درواقع در ذهن بخش‌هایی که درگیر دولت می‌شوند و به‌نوعی مصرف‌کننده هستند؛ انتخاب این تئوری‌ها صورت می‌گیرد. به‌عنوان مثال ما شاهد آن هستیم که به‌مرور نظریات امثال آیت‌الله مومن روح می‌یابد و بخشی از مردم نیز آن را می‌پذیرند، ولی تنها نام مرحوم شهیدبهشتی سابق آن به‌تغییرات توجه می‌شود. این موضوع ارتباطی به استعاره‌ها ندارد. اینها دوساله جداست و ارتباطی به ذات‌گرایانه یا غیرذات‌گرایانه‌بودن دولت ندارد. یکی بحث از مکانیسم تولید یک نظریه است که از دیالکتیک فقه و موضوع استخراج می‌شود و دیگری اینکه پس از تولید این تئوری‌ها، برخی از جوامع و سلاطین آن به‌عنوان مصرف‌کننده، برخی از تئوری‌ها را نمی‌پسندند. یکی درخصوص منطق تولید و دیگری درخصوص منطق مصرف بحث می‌کند. به‌طور کلی باید این دوجوزه را از یکدیگر تفکیک کنیم. **■ شما به دیالکتیک فقه و موضوع اشاره کردید. موضوع شکل‌گیری جمهوری اسلامی چه تأثیری در نظریات فقهی پس از آن گذاشته است؟** این تأثیرات بسیار زیاد بوده است. به همین دلیل است که من در این کتاب ابتدا به فقه و پس از آن به تاریخ و دوباره به تئوری پرداختم چراکه بسیاری از موضوعات بر ایجاد این تئوری‌ها تأثیرگذار بوده‌اند؛ به‌عنوان نمونه تغییر تصویری که از دولت ایجاد شده است. پیش از این مفهوم جمهوری کمتر پسندیده می‌شد، اما در حال حاضر این مفهوم به تیرت حکومت وارد شده است. وقتی این تغییرات ایجاد می‌شود، تأثیرات آن نیز تغییر می‌کند. همچنین می‌توان به مفاهیم دیگری اشاره کرد به‌عنوان مثال رای‌دادن زنان که پیش از انقلاب حداقل برای بخش مذهبی جامعه جدی گرفته نمی‌شد. این اکنون این موضوعات به‌صورت جدی طرح شده است. انتخابات مجلس و سازوکارهای انتخابات، نظارت بر کیفیت قانونگذاری و شورای نگهبان و… موضوعاتی است که از دل تاریخ ما درآمده‌اند.

■ در شرایط فعلی این دستگاه نظری در چه موقعیتی قرار دارد؟

همان‌طور که پیش‌تر توضیح دادم، با مرور زمان تئوری‌های اقتداری قوی‌تر شده‌اند. البته ممکن است در آینده تئوری‌های دموکراتیک رواج پیدا کند، تحول نظریه‌ها و تغییر سلیقه‌ها در جامعه تابعی از متغیرهای متغیّی از جمله توانمندی‌ها و اقتدار یک نظریه و دولت برآمده از آن در حل معضلات و انتظارات است.

■ دستگاه فقه سیاسی شیعه از منظر توریرک تا چه اندازه در برابر رویدادهای تاریخی انعطاف‌پذیر است؟

به‌لحاظ نظری دستگاه‌های فقهی، دستگاه‌های بازی هستند و دچار تغییر می‌شوند. این کتاب نیز این تغییرات را نشان داده است و می‌توان این تغییرات را دید. اما اینکه آینده این تغییرات به کدام‌سو باشد، مساله‌ای است که پیش‌بینی آن کار دشواری است، براساس تغییرات تاریخی در جامعه شیعه، حداقل ۱۱ تئوری سیاسی در دستگاه فقه شیعه ایجاد شده است.

■ این کتاب در ادامه پژوهش‌هایی است که در گذشته انجام داده‌اید. آیا این روند ادامه دارد؟
بله. البته نه با این عنوان ولی به‌سراغ موضوعاتی می‌رود که اگر به‌دنبال بسط‌دادن نظریه‌های دموکراتیک در جامعه باشیم، باید درخصوص چه موضوعاتی بحث کنیم. یکی از علاقه‌مندی‌های من نظریه عمومی حزب در مذهب شیعه و به‌طورکلی نسبت حزب و تحزب با فقه است. همچنین بحث مهم دیگر ماهیت و مفهوم قانون است. اینها از دیگر مباحثی است که من آن را دنبال می‌کنم.

درواقع این مباحث در ادامه این سیر است. اما آنچه که این کتاب به‌طور مشخص دنبال می‌کند این است که برخلاف نظرات برخی از محققان که معتقدند، فقه ذاتاً تکلیف‌گرا و غیردموکراتیک است، حداقل مطالعات من نشان می‌دهد که فقه نه ذاتاً تکلیف‌گرا و نه غیردموکراتیک است. برخلاف نظر این محققان در نظریات مدرن فقه شیعه درباره دولت، عناصر دموکراتیک بسیار بالایی وجود دارد. درعین‌حال نمی‌توان فقه را به‌طورکامل دموکراتیک با اقتداری دانست، به‌بهرتربیت نظریات اقتدارگرایانه و دموکراتیک در این‌گفتمان تولید شده است. همان‌طور که نمی‌توان فلسفه را فی‌ذاته دموکراتیک یا ذاتی‌انه غیردموکراتیک خواند. فلسفه یک دانش است همچنان که فقه یک دانش است. باید توجه داشت که اگر دستگاه‌های فقهی ما بسط منطقی پیدا کنند، نتهاهد در حوزه سیاست دموکراتیک خواهند بود، حتی حوزه قضا را نیز دموکراتیک خواهند کرد. تجربه تاریخی نشان داده که دولت‌ها به انحصاری‌کردن نهاد قضاوت در دستان دولت متمایل شده‌اند. این تحولات یک پدیده تاریخی است که ارتباط مستقیمی با فقه ندارد.